

Škalica

MAGAZÍN O NAŠOM MESTE
OOOO

JAR

máj | 2024

nepredajné

Obsah

- 1 **Úvodné slovo primátorky**
- 2 **Mestské zastupiteľstvo**
Aktuálne
- 4 Dom s nálezmi nástenných malieb zo 17. storočia
- 8 Prehľad najdôležitejších udalostí
- 10 Magnet turizmu na brehu hranice
- 14 Kríž z cintorína je opravený
- 16 Spojme elán mladých a skúsenosti starších
- 18 **Investície**
- 20 Hájek i Mestská búda prejdú kompletnou obnovou
Skaličania v zahraničí
- 22 Jeho nepriateľom je čas a neviditeľná hrozba
Kultúra
- 28 Letná turistická sezóna OTVORENÁ!
- 34 Vitrína výtvarného umenia je ozdobou Domu kultúry
- 38 **Z historickej tlače**
Predstavujeme
- 40 Skalická organová cesta

Tu si môžete pozrieť
elektronickú verziu
magazínu.

SKALICA – štvrťročník, magazín o našom meste | Vydáva: Mesto Skalica, Námestie slobody 10, 90901 Skalica | **IČO:** 00309982 | máj/24, č. vydania 2/2024 | 2. ročník | nepredajné | **Registrácia:** Ministerstvo kultúry SR, EV 6124/23/PT | **ISSN:** 2730-1117 | **Redakčná rada:** Mgr. Juraj Chovanec, Mgr. Miroslav Mindáš, Mgr. Sára Surová | **Jazykový korektor:** Mgr. Sabína Markušová | **Uzávierka aktuálneho vydania: 20. 5. 2024 | Návrh obálky:** Hana Špírková | **Titulná fotografia:** Peter Kanda | **Grafická úprava a tlač:** Západoslovenské tlačiarne s. r. o., Skalica | **Náklad: 1100 ks** | Vaše postrehy a námety môžete posilať na adresu: magazin@mesto.skalica.sk | **Redakcia si vyhradzuje právo bez súhlasu autora krátiť príspevky, ktoré presahujú priestorové limity, alebo ich úplne odmietnuť. Za vecnú správnosť zodpovedajú autori. Autorské práva sú vyhradené.**
Letné číslo magazínu vyjde na konci augusta.

Milí Skaličania. Tohtoročná jar nás prekvapila o niečo skôr ako v minulom období a spolu s ňou prišlo aj niekoľko dobrých správ, ktoré nám spríjemnia zvyšok roka. Jar symbolizuje čas, kedy sa príroda prebúdzá. A túto symboliku vidím aj u nás v meste.

Takmer dve desaťročia. Tak dlho už čakajú obyvatelia Skalice na potrebnú revitalizáciu Hájku. Som veľmi rada, že toto čakanie sa blíži ku koncu. S radosťou môžem povedať, že nám bola schválená dotácia na tento projekt, ktorý počíta aj s rekonštrukciou Mestskej budy. Generálnej opravy sa dočká i Materská škola Dr. Clementisa a prostriedky sme získali tiež na budovanie troch úsekov cyklotrás v intraviláne Skalice.

Spolu s jarou prichádza aj veľa novej energie. A kto iný, ak nie mladí, by mali dostať priestor na to, aby ju pretavili v prospešné nápady pre svoju generáciu i pre naše mesto. Rozhodli sme sa, že podporíme myšlienku založenia historickej prvého mládežníckeho parlamentu v našom meste a spolu s ním aj vytvorenie rady seniorov. Spojenie dvoch generácií, elánu a skúseností.

Mgr. Oľga Luptáková
primátorka mesta Skalica

Mestské zastupiteľstvo v Skalici, 20. 3. 2024, foto © Sára Surová

Mestské zastupiteľstvo zasadalo trikrát

Mestské zastupiteľstvo malo v ostatnom čase na programe tri zasadnutia – 21. februára, 20. marca a 15. mája. Prinášame vám prehľad najdôležitejších bodov rokovaní.

Schválenie dotácií v objeme 136.000 €

Mestské zastupiteľstvo schválilo pre rok 2024 dotáciu na podporu aktivít v oblasti práce s mládežou v celkovej výške 9.000 €, na podporu drobných kultúrnych aktivít sumou 20.000 €, na podporu v sociálnej oblasti vo výške 20.000 € a na športovú činnosť v celkovej sume 87.000 €. Oproti minulému roku tak mesto zvýšilo celkový objem dotácií o 18.000 €.

Zmena zakladateľskej listiny SMM

Poslanecký zbor zbral na vedomie zmenu zakladateľskej listiny Správy mestského majetku. SMM môže vďaka tejto zmene vytvoriť kapitálový fond z príspevkov spoločníkov, ktorého účelom je posilnenie vlastných zdrojov spoločnosti. Kapitálový fond spoločnosť vytvára a používa v súlade s ustanoveniami § 123 ods. 2 v spojení s § 217a Obchodného zákonníka.

Súkromné CVČ dostalo zelenú

Jednou z ústredných tém marcového zastupiteľstva bola aj žiadosť na vydanie súhlasného stanoviska mesta k zaradeniu Súkromného centra voľného času pri Barbarkovo o.z. Skalica do siete škôl a školských zariadení Slovenskej republiky. Barbarkovo o.z. funguje od roku 2021 a v súčasnosti má 175 členov, z toho 95 detí je vo veku od 5 rokov.

Poslanecký zbor taktiež:

Schválil stanovisko k zámeru SPP a.s. Bratislava na vybudovanie „Veterného parku Skalica – východ“ a „Veterného parku Skalica – západ“ v k.ú. Skalica, ktorým **nesúhlasí s ich vybudovaním**

Schválil nájom časti pozemku p.č. 2919/1 o výmere 763 m² pre výstavbu stanice záchranej zdravotnej služby

Schválil správu hlavného kontrolóra o výsledkoch kontrol

Schválil obstaranie Územného plánu zóny Vlčie hôrky v Skalici

Schválil záverečný účet mesta Skalica za rok 2023

Schválil dodatok č. 2 k zriaďovateľskej listine Materskej školy

Schválil zámer predloženia žiadosti o NFP s názvom „Zvýšenie energetickej efektívnosti budovy ZŠ Mallého 2, Skalica“

Schválil zámer predloženia žiadosti o NFP s názvom „Vodozádržné opatrenia v intraviláne mesta Skalica – ul. Pod Hájkom, L. Svobodu a Dr. Clementisa“

Schválil zámer predloženia žiadosti o NFP s názvom „ZŠ Strážnická Skalica – Extenzívna vegetačná strecha a vodozádržné opatrenia“

Schválil zámer predloženia žiadosti o NFP s názvom „Vybudovanie a rozvoj infraštruktúry elektromobility v meste Skalica“

Schválil zámer predloženia žiadosti o NFP s názvom „Ochrana kultúrneho dedičstva prihraničnej oblasti“

Uzniesol sa na VZN č. 2/2024 o určení podmienok predaja výrobkov a poskytovaní služieb pri príležitostných trhoch v meste Skalica

Zobral na vedomie vyhodnotenie investičnej výstavby za rok 2023

Zobral na vedomie hodnotiacu správu mestskej polície a správu o bezpečnostnej situácii v meste za rok 2023

Zobral na vedomie správu o činnosti Dobrovoľného hasičského zboru mesta Skalica za rok 2023

Zobral na vedomie správu o hospodárení spoločnosti SPRÁVA MESTSKÉHO MAJETKU, s.r.o. za rok 2023

Zobral na vedomie informáciu k výsledku kontroly NKÚ v Meste Skalica zameranej na „Vybrané položky príjmov obcí“

prípravil Juraj Chovanec

Zápisnica z MsZ – 21. 02. 2024

Zápisnica z MsZ – 20. 03. 2024

Záznam z MsZ – 15. 05. 2024

**Dom s nálezmi nástenných malieb
zo 17. storočia** na Jilemnického ulici č. 2

Miestnosť s korýtkovou klenbou počas reštaurovania

Pohľad na dom z juhozápadnej strany

Pôvodne meštiansky dom na nároží dnešnej Jilemnického a Kráľovskej ulice nemal do nedávnej doby z hľadiska pamiatkových hodnôt osobitné postavenie medzi profánnymi objektami mesta.

V roku 1921 ho síce v monografii Skalice zaradil Ferdinand Dúbravský medzi významnejšie a najstaršie budovy mesta, ale to vyplynulo to však predovšetkým z jeho polohy na jednej z najvýznamnejších historických komunikácií mesta v blízkosti niekdajšej Hornej brány a tiež z veľkosti poschodového domu s priečeliami do dvoch ulíc. Vtedy mal navyše ešte impozantnú manzardovú strechu, dobre viditeľnú na starých pohľadniciach. Dnešný strohý vzhľad s jednoduchou sedlovou strechou nadobudol dom neskôr, po roku 1923, keď ho už vlastnila rodina Havlovcov po návrate z Ameriky a zriadila v ňom hostinec i tanečnú sálu. Ich rozsiahla obnova našťastie takmer nezasiahla do stavebnej štruktúry domu. Skôr upravovali uličné fasády, kde zo starších slohových prvkov zostal iba kamenný oblúkový portál zo 70. rokov 17. storočia, vedúci do prejazdu z Jilemnického ulice. **V roku 2020 prišli noví majitelia k terajšej obnove domu. Súbežne s ňou sa na základe požiadaviek pamiatkového úradu uskutočnil aj podrobný architektonicko-historický výskum celého objektu (autorka Mária Smoláková), ktorý priniesol nové poznatky o vývojových etapách stavby a odhalil aj výnimočné artefakty vnútorného výtvarného vybavenia. Potvrdil predovšetkým stredoveký základ kamenného domu v pivničných zaklenutých priestoroch a neskôr v priebehu 16. storočia jeho podstatné rozšírenie. Už v základe mal rozsah dnešného nárožného objektu v tvare písmena L, voľne stojaceho na parcele, rovnako aj pôdorysné riešenie s tromi hlavnými miestnosťami, jednou menšou nad pôvodnou pivnicou a dvoma veľkými pozdĺž Kráľovskej ulice.**

K ďalšej vývojovej etape máme už konkrétny údaj z roku 1626 (archívny výskum Richarda Dršku). Vtedy dom kúpil ako vyhorený Eliáš Perger (Berger), významný humanistický vzdelanec, historik a básnik v službách cisára Rudolfa II., od ktorého získal šľachtický titul. V Skalici žil od roku 1622, postupne zastával vysoké funkcie v správe mesta a riadil tiež prestížny a výnosný úrad kráľovského tridsiatnika. Na tomto poste zotrval až do svojej smrti v roku 1644 a po ňom ho prevzal jeho synovec a dedič Peter Perger. Novozískaný dom si zrejme po značnom poškodení požiarom vyžadoval náročné stavebné úpravy, ku ktorým patrilo, aj z hľadiska protipožiarnych opatrení, vybudovanie tehlových klenieb vo všetkých miestnostiach prízemia. V rámci spoločenského postavenia Eliáša Pergera napokon zohrávalo iste podstatnú úlohu aj reprezentačné vybavenie celého obydla. **Nepoznáme ho síce v celom rozsahu, ale do značnej miery sa zachovala aspoň jedna veľká miestnosť (4,5 x 5,5 m) v severozápadnej časti domu s maliarskou a štukovou výzdobou zo 40. rokov 17. storočia, dnes už príkladne zreštaurovanou vďaka chápanému prístupu majiteľa.** Zachovala sa v pomerne veľkom rozsahu iba na osobitej korýtkovej lunetovej klenbe, hoci pôvodne presahovala aj na plochy stien.

Hlava anjelika v centrálnej časti klenby

Výzdobný systém pozostával z reliéfnych štukových pásov v kútoch klenby, okolo centrálneho obdĺžnikového poľa a na hranách lunety, v prvom rade však z maľovaných vegetabilných a geometrických prvkov, voľne rozložených na neutrálnych bielych plochách. **Sú to početné kompozičné a farebné variácie jemných**

ľaliovitých alebo tulipánovitých kvetov, medzi nimi väčších päťlúpeňových rozet a presne vykreslených šesťcípnych hviezd v iluzívnej plastickej forme. Tento dekoratívne pôsobiaci celok mal však aj religiózny význam ako nebeská či rajska sféra vďaka ďalším osobitým prvkom okrádlených hlavičiek anjelikov okolo stredného poľa (dnes už bez pôvodnej náplne) a nápisu **ORA PRO NOBIS (Oroduj za nás) nad oknom.** Okrem popísanej miestnosti nepoznáme v tejto dobe vzhľad veľkých južných sál s valenou lunetovou klenbou, ktoré zrejme tiež disponovali umeleckou výbavou, stratenou pri neskorších interiérových úpravách.

Už z nasledujúcej etapy máme však doložené ďalšie pozoruhodné maliarske dielo, čo je naozaj výnimočné v mestskej obytnej stavbe. Opäť ho spájame so zmenou vlastníka domu, ku ktorej prišlo v roku 1673. Vtedy ho (opäť podľa bádania R. Dršku) predala dcéra Petra Pergera Pavlovi Révayovi a jeho manželke Kláre Lužinskej. Nový majiteľ pochádzal z významného šľachtického rodu Révayovcov, podieľajúcich sa okrem iného aj na vlastníctve holičsko-šaštínskeho panstva. Po získaní skalického majetku dom podstatne rozšírili o prejazd z Komenského ulice do dvora s už spomínaným kamenným portálom a o nadstavbu celého poschodia, opakujúceho dispozíciu prízemí vrátane rozsahu prejazdu. **Práve nad ním boli vo veľkej plochostropej miestnosti objavené pri výskume figurálne maľby, zatiaľ nereštaurované. Zatiaľ ich poznáme iba čiastočne odkryté v sondách ako štyri samostatné postavy svätcov v životnej veľkosti, so svätožiarami nad hlavou a menom v novovekej kapitále.**

Dve mužské postavy sú umiestnené na západnej stene po stranách dnešného nepôvodného okna, vľavo sv. Peter (S. PETRVS), pridržajúci pred sebou v pravej ruke dva prekrížené kľúče a vpravo sv. Pavol (S. PAVLVS), s pravou rukou na rukoväti nadol smerujúceho meča. Na bočných stenách sú v ich blízkosti protipostavené dve ženské postavy, na južnej sv. Katarína (S. CATHARINA) s martýrskou palmovou ratoľestou a zvyškami kola v dolnej časti, na severnej sv. Mária Magdaléna (S. M. MAGDALENA) so zopätými rukami v modlitebnom geste a spoza nich vybiehajúcimi atribútmi jej pokánia, bičikom a metlou. Viac bola v sonde odkrytá iba postava sv. Petra, asi najlepšie zachovaná. **Všetky však boli v neskoršej dobe poškodené zásekmi do pôvodnej omietky (pekovaním) pred nanesením novej vrstvy, najviac na hlavách, zdá sa až úmyselne, aby zničili fyziognomické črty svätcov. Z tvárí tak zostali iba fragmenty, ale celky postáv sú podľa predbežného posúdenia v sondách v relatívne dobrom stave okrem sv. Kataríny, ktorá bola poškodená aj dávnejším uvoľnením podkladovej vrstvy.**

Neúplne odkrytá postava sv. Petra na západnej stene

Takéto bohaté vybavenie interiéru s náročným obrazovým programom, hoci ho poznáme len sčasti, je v rámci meštianskeho domu natoľko nezvyčajné, že musíme uvažovať o jeho osobitnej funkcii, zatiaľ bez podpory archívnych prameňov. Mohlo ísť o súkromnú kaplnku, čomu nasvedčuje jednoznačný religiózny obsah, výber svätcov a dôraz na rímsky katolicizmus (vyjadrený aj dvomi prekríženými kľúčmi sv. Petra, používanými v pápežskom znaku) s priamou väzbou na rodinu Pavla Révaya. Nie je však vylúčené ani to, že dom alebo jeho priestory majiteľa prenajímali, prípadne odpredali či darovali určitým korporáciám alebo členom cirkevných rádov podľa iných príkladov v Skalici.

pripravila **Mária Smoláková**
foto © Mária Smoláková
a reštaurátor Peter Hrachovský

Detský karneval v Dome kultúry,
3. 3. 2024, foto © Sára Surová

Slávnostné prijatie a ocenenie sociálnych
pracovníkov, 21. 3. 2024, foto © Beata Tokošová

20. výročie založenia Štíboru – mestského centra sociálnych služieb, 23. 4. 2024, foto © Beata Tokošová

Slávnostné prijatie a ocenenie pedagogických pra-
covníkov, 25. 3. 2024, foto © Beata Tokošová

Zápis detí do prvého ročníka základných
škôl, 12. 4. 2024, foto © Beata Tokošová

Medzinárodné vysielanie RTVS a Českého rozhlasu z Domu kultúry, 30. 4. 2024, foto © Juraj Chovanec

Slávnostné víťanie občanov, 13. 4. 2024, foto © Beata Tokošová

Pracovné stretnutie s primátorom Malaciek, Jurajom Říhom, a jeho tímom, 14. 5. 2024, foto © Stanislav Osuský

Stretnutie prvých maturantiek Strednej zdravotníckej školy po 60 rokoch, 11. 5. 2024, foto © Juraj Chovanec

MAGNET TURIZMU NA BREHU HRANICE

Po Baťovom kanáli až do Hodonína

Baťov kanál, vodná cesta medzi Slovenskom a Českom, bude dlhší o 7 km. Pri prístave Skalica na Baťovom kanáli sa v lete 2023 začala výstavba plavebnej komory Rohatec/Sudoměřice. Stavba prepojí súčasný splavný Baťov kanál s riekou Morava. Lode budú môcť preplávať po rieke Radějovka do Rohatca alebo do Hodonína. Prípravy na tento projekt trvali 20 rokov. Základný kameň bol poklepaný v roku 2004 v Skalici.

Aktuálny pohľad na stavebné práce. Zmizol 85 rokov starý jez Sudoměřice. Nová konštrukcia zaistí bezpečnú plavebnú hladinu Baťovho kanála.

Súčasťou prác je oprava splavu Sudoměřice a úprava koryta rieky Radějovka, vrátane dvoch hospodárskych mostov. Stavebné práce uzavreli prechod pre peších turistov a cyklotrasu cez splav. Obchádzkové trasy sú vyznačené v teréne. Stavba by mala byť dokončená v novembri 2025. Na plavbu do predĺženého úseku si budú musieť turisti ešte počkať. Predĺženú vodnú trasu začnú využívať od plavebnej sezóny 2026. Náklady vo výške 14,1 milióna eur hradí Státní fond dopravní infrastruktury České republiky.

ilustračná foto © Ředitelství vodních cest ČR
připravila **Sára Surová**

Začala plavebná sezóna 2024

V prvý májový deň sa v Skalici otvorila 18. plavebná sezóna na Baťovom kanáli, unikátnej vodnej ceste spájajúcej slovenské Pomoravie s moravskými regiónmi. Sezóna potrvá do konca septembra.

Čo bude s Baťákom na slovenskej strane?

Vodná cesta Baťov kanál má svoj jediný slovenský prístav v Skalici. Práve tu, na hranici dvoch republík, sa rodí plavebná komora Rohatec/Sudoměřice, otvárajúca cestu pre lode cez rieku Radějovku až do Hodonína. Výstavba, financovaná Českou republikou, bude dokončená v novembri 2025. Pre Skalicu to znamená novú šancu pre rozvoj cestovného ruchu a prílev turistov od sezóny 2026.

Aby sme na slovenskej strane podporili tento nárast návštevnosti, Mesto Skalica pripravilo ambiciózny projekt rozšírenia prístavu už v rokoch 2020-2022. Projekt má vydané stavebné povolenie a čaká iba na správnu príležitosť získať dotáciu. Projekt „Rozšírenie prístavu Skalica na Baťovom kanáli“ obsahuje rozšírenie prístavných mól, vybudovanie sociálnych zariadení, rozšírenie parkovacích miest (aj pre karavany), a ďalšieho zázemia prístavu. Cieľom je vytvoriť komplex, ktorý osloví široké spektrum návštevníkov. Preto by mesto chcelo v rámci prístavu vybudovať aj detské ihrisko. Súčasťou plánovaných prác je rekonštrukcia jestvujúcich objektov prístavu. Celkový rozpočet projektu sa odhaduje na 2 milióny eur.

Ako projekt pokračuje môžete sledovať na www.enomdopredu.sk

*foto © Beata Tokošová
pripravila Sára Surová*

Kríž z cintorína je opravený

Na jeseň minulého roku musel byť v dôsledku požiaru demontovaný kríž na skalickom cintoríne. Odhadované výdavky na jeho reštauračné práce však boli príliš vysoké. Opravy sa preto ujala stavebná čata Správy mestského majetku, ktorá ju dokázala uskutočniť za tretinové náklady. Jej hlavným cieľom bolo, aby sa kríž vrátil na svoje pôvodné miesto najneskôr do Veľkej noci. A tak sa aj stalo. Práce na oprave pozostávali vo vyrobení a zlepení novej spodnej časti kríža i s pôvodnými reliéfmi a ostatnými prvkami, ktoré boli zničené pri požiari. Po osadení nových drevených častí boli následne vyčistené tie zvyšné a bola aj obnovená jeho celková povrchová úprava. Opravený kríž sa na svoje pôvodné miesto vrátil 27. marca. Poďakovanie patrí všetkým zainteresovaným ľuďom a najmä zamestnancom Správy mestského majetku – Petrovi Romančíkovi, Štefanovi Mosinovi a Marekovi Večerovi, v ktorého dielni samotná oprava prebiehala.

pripravil **Juraj Chovanec**

foto © Beata Tokošová

Spojme elán mladých a skúsenosti starších

Zvykne sa hovoriť, že mladým patrí budúcnosť. Robíme ale dosť pre to, aby sme ich na ňu pripravili? Spájanie generácií je kľúčom k cenným skúsenostiam. Preto sme radi podporili myšlienku, aby mala Skalica svoj historicky prvý mládežnícky parlament a svoju vlastnú radu seniorov.

Dlhé roky prevláda názor, že mladí ľudia nemajú v Skalici veľa možností na svoju realizáciu. Akoby tá hrdosť a upriamená pozornosť na históriu mesta zatienili ich potreby. Je pravda, že Skalica si na svojej minulosti veľa zakladá. A celkom jasne definuje jej identitu. Neznamená to však, že pre mladých tu neexistuje priestor. Veď len v športe sú príkladom toho, koľko úspechov stojí na ich ramenách. Chýba im však nástroj, ako ovplyvniť svoje možnosti. Ako predložiť a presadiť vlastné nápady. Práve preto je veľmi dôležité, aby sme im túto príležitosť dali. Príležitosť mať svoj hlas. Hlas, ktorý má váhu. Nielen spoločenskú, ale aj zákonnú. Mládežnícke parlamenty už na Slovensku fungujú. Niektoré sú len záujmovými krúžkami, iné si zakladajú na dobrovoľníckych aktivitách. Mesto Skalica pripravilo spolu s mládežníkmi návrh štatútu, ktorý otvára možnosť mladým nielen sa spoločensky angažovať, ale aj pochopiť, ako funguje samospráva a všetky jej orgány. A tieto poznatky neskôr využiť v praxi pre uskutočnenie svojich nápadov. Impulzom k založeniu mládežníckeho parlamentu bola trojica študentov skalického gymnázia – **Martin Mertel**,

Pracovné stretnutie so zástupcami mesta Zvolen a ich mládežníckeho parlamentu

Sára Chocholáčková a **Martin Kočárik**. Títo mladí ľudia už nejaký čas pôsobia v študentskej samospráve a spomedzi seba majú zastúpenie aj v Aliancii stredoškolákov. Ako zakladajúci členovia podali pomocnú ruku pri tvorbe štatútu a spoločne so zástupcami radnice sa zúčastnili pracovného stretnutia vo Zvolene, ktorého mládežnícky parlament môže byť vzorom pre ostatné mestá. Zástupkyňa primátorky, **Katarína Chovancová**, v spolupráci s poslancom **Ludovítom Košíkom**, neskôr rozšírili túto iniciatívu o prepojenie dvoch generácií – a to založením rady

seniorov. Platformy, ktorá by dala priestor na skúsenosti a podnety starších a v ktorej by našli svoje zastúpenie aj organizácie zdravotne znevýhodnených občanov. Mládežnícky parlament i rada seniorov by tak mali postavenie poradných orgánov, podobne ako komisie pri mestskom zastupiteľstve. Ak poslanecký zbor na svojom júnovom zasadnutí schváli ich zriadenie, v Skalici sa vôbec po prvýkrát v histórii spojí elán mladých a skúsenosti starších na formálnej úrovni.

text a foto **Juraj Chovanec**

Získali sme

dotáciu vo výške

691 767 €

na rekonštrukciu Materskej školy Dr. Clementisa

688 116 €

na vybudovanie cyklotrás na uliciach Koreszkova,
Jurkovičova a pplk. Pljušta

Uchádzame sa

o dotáciu vo výške

819 325 €

Zvýšenie energetickej efektívnosti Základnej školy
Mallého

800 115 €

Extenzívna vegetačná strecha a vodozádržné opatrenia
na ZŠ Vajanského

785 349 €

Extenzívna vegetačná strecha a vodozádržné opatrenia
na ZŠ Strážnická

704 370 €

Vodozádržné opatrenia na uliciach Pod Hájkom,
L. Svobodu a Dr. Clementisa

37 916 €

Vytvorenie expozície lekárenského nábytku v bývalej
lekárni u Milosrdných bratov

Hájek i Mestská bída prejdú kompletnou obnovou

Mesto Skalica získalo z programu Interreg SK-CZ 2021-2027 dotáciu vo výške 1 426 335 €. Práce prebehnú budúci rok.

Lesopark Hájek je v súčasnosti najväčšou oddychovou zónou v Skalici. Už v roku 2005 sa začalo uvažovať nad jeho komplexnou revitalizáciou a o dva roky neskôr bola na stole koncepcia riešenia. Pretože v tom čase neexistovala žiadna výzva, do ktorej by sa mesto mohlo s projektovou dokumentáciou zaradiť, zostala táto štúdia uložená „v šuplíku.“ Po 14 rokoch bol nakoniec vypracovaný spoločný cezhraničný projekt s obcou Petrov (ČR).

Obec Petrov sa zamerala na pamiatkovú rezerváciu Plže, naše mesto pridalo k revitalizácii Hájku I rekonštrukciu Mestskej budy. Vďaka tomuto projektu sa v Hájku opraví chodníky, ostatné spevnené plochy aj pódium s prislúchajúcou pivnicou. Vybuduje sa nové verejné osvetlenie, WC a pribudnú rôzne detské prvky i potrebný mobiliár. Chýbať nebude ani výsadba okrasných tráv, trvaliek, cibulovín a nových stromov.

Ešte výraznejšou premenou však prejde Mestská bída. Z projektu bude opravená strecha, niektoré podlahy, príde k prístavbe hygienických zariadení, k dispozičnej úprave kuchyne aj k realizácii nových elektrických a zdravotníckych inštalácií. Vznikne tiež priestor na prezentáciu vinárstva nášho regiónu i zázemie pre TIK. Podľa predbežného plánu by mali byť všetky práce hotové do konca leta 2025.

sledujte projekty mesta na www.enomdopredu.sk

text a foto **Juraj Chovanec**

onkolog

RECAM

Jeho nepriateľom je čas a neviditeľná hrozba

Rakovina je závažné ochorenie, ktoré môže napadnúť akékoľvek tkanivo a orgán v tele. Jej výskyt je ovplyvnený mnohými faktormi, vrátane genetiky a životného štýlu. V boji proti nej je kľúčové objaviť ju včas, čo nie je vo väčšine prípadov vôbec jednoduché. **V Brne, v Masarykovom onkologickom ústave, pracuje v laboratóriách tím výskumníkov pod vedením Skaličana Martina Bartošíka, ktorý sa snaží vyvinúť nové diagnostické nástroje pre včasnú detekciu nádorových ochorení.** Ako sám zdôrazňuje, moderný a rýchly spôsob života môžu viesť k nádorovým ochoreniam. Svoje poznatky z výskumu ďalej odovzdáva študentom ako vyučujúci odborných predmetov na Masarykovej univerzite.

Wybrali ste si zaujímavý smer vašej kariérnej cesty. Je to niečo, o čom ste snívali už od detstva?

Ani by som nepovedal, išlo skôr o postupný vývoj. Na gymnáziu ma bavili prírodné vedy. Na Fakulte matematiky, fyziky a informatiky v Bratislave ma oslovila špecializácia s názvom biofyzika, a hoci málokomu to slovo niečo povie, je z neho cítiť, že má blízko k biomedicínskym vedám. Doktorandské štúdium som absolvoval na Prírodovedeckej fakulte Masarykovej univerzity v Brne, a po jeho ukončení som nastúpil do Masarykovho onkologického ústavu, na pozíciu vedeckého pracovníka. Pracujem tam dodnes, a to na vývoji nových diagnostických nástrojov pre včasnú detekciu nádorových ochorení.

Nemali ste záujem zostať na Slovensku?

Výskum, a nielen ten onkologický, je už dávno globálnou záležitosťou. V tomto ohľade som ani tak nerozmýšľal nad tým, kde ho budem robiť, ale aké kvalitné je dané pracovisko. Keď sa mi naskytla možnosť práce tak blízko Skalice, neváhal som a zvolil som Brno, kde je kvalita naozaj vysoká. Už počas môjho štúdia sa Brno stávalo výrazným centrom prírodných vied a onkologického výskumu. V tomto odbore je minimálne stredoeurópskou špičkou.

Nedávno ste sa stali vedúcim vlastnej výskumnej skupiny.

Môj tím sa snaží vyvíjať nové technológie. Cieľom je, aby boli jednoduché, finančne nenáročné, rýchle, ale zároveň dostatočne spoľahlivé. Znie to jednoducho, ale realita je samozrejme náročnejšia, konkurencia je obrovská.

Slovo onkológia naháňa ľuďom strach. Sú onkologické ochorenia stále najväčším strašiacom oprávnene?

Je to stále veľký nepriateľ, ale strašiacom by som to nenazval. Človek sa väčšinou bojí neznámeho. Dnes už však o onkologických ochoreniach vieme veľa vecí. A nielen to. Máme veľmi dobrú diagnostiku a neustále sa zlepšujúcu liečbu. Pokrok je ozaj obrovský, na to netreba zabúdať. Základom je ale prevencia. Čím skôr sa ochorenie odhalí, tým je väčšia šanca na úplné vyliečenie.

Každoročne narastá počet nádorov u mladých dospelých zhruba o jedno percento. Ide väčšinou o nádory mozgu, kože, prs alebo semenníkov. Vie sa, čím je to spôsobené?

Väčšinou ide o súhrn viacerých faktorov. Rizikovým faktorom je obezita, nevhodná, najmä priemyselne spracovaná strava s negatívnym vplyvom na črevný mikrobióm, nedostatok pohybu, či stres. Bohužiaľ, moderný a rýchly spôsob života môže mať aj takéto následky.

Ako môžu jednotlivci znižovať riziko vzniku rakoviny?

Pochopiteľne, zdravá životospráva je tou najlepšou prevenciou. Ale určite odporúčam aj komplexné onkologické prehliadky, ktoré sú bežne dostupné v onkologických centrách. Človek podstúpi zopár neinvazívnych vyšetrení a behom pár dní má výsledok doma. A ten výsledok mu môže zachrániť život. Ľudia o ne majú záujem, čo je vidno aj z toho, že napr. u nás v Brne sú tieto prehliadky na rok a pol dopredu obsadené.

Sono, mamografia, magnetická rezonancia.. Aké ďalšie diagnostické nástroje sa používajú pre detekciu nádorových ochorení?

Obvykle sa používajú zobrazovacie metódy, ktoré sú veľmi bezpečné, len treba dodržiavať určité pravidlá. Určite by som k zobrazovacím metódam doplnil ešte cétečko (čiže počítačovú tomografiu) a pozitronovú emisnú tomografiu (PET sken) pre zobrazenie rôznych orgánov. Ďalej klasickú kolonoskopiu, či gastrokopiu na detekciu nádorov v tráviacom trakte alebo bronchoskopiu pre pľúcne nádory. Okrem zobrazovacích metód sú nenahraditeľné aj laboratorne vyšetrenia krvi a moču, prípadne test na krvácanie do stolice. Rýchlo napreduje najmä molekulárna in vitro diagnostika, čiže detekcia molekulárnych biomarkerov (napr. proteínov, DNA, metabolitov), buď z tkaniva odobraného počas biopsie alebo z telových tekutín (najmä z krvi alebo z moču). Tento typ diagnostiky je veľmi dôležitý, najmä pre detekciu skorých štádií ochorenia, kedy zobrazovacie metódy nemusia byť účinné, a sú minimálne invazívne.

Snažíte sa vyvíjať nové nástroje. Aké technológie pri tom používate?

Kedže sa sústredíme najmä na analýzu DNA alebo RNA, používame technológie vhodné pre tieto molekuly. Štandardne používame najmä PCR, ale využívame aj jej rýchlejšie alternatívy, ktoré dokážu namnožiť DNA i pri izbovej teplote za niekoľko minút. Produkty týchto reakcií, ktoré signalizujú prítomnosť hľadaného nádorového biomarkeru, analyzujeme predovšetkým elektrochemickými čipovými technológiami, ktoré sú jednoduché a ľahko miniaturizovateľné.

Využívate pri výskumoch aj umelú inteligenciu?

Pri určitých projektoch hľadáme i možnosti využitia AI (umelej inteligencie), najmä strojového učenia alebo neurónových sietí, a som si istý, že časom bude jej využitie výraznejšie.

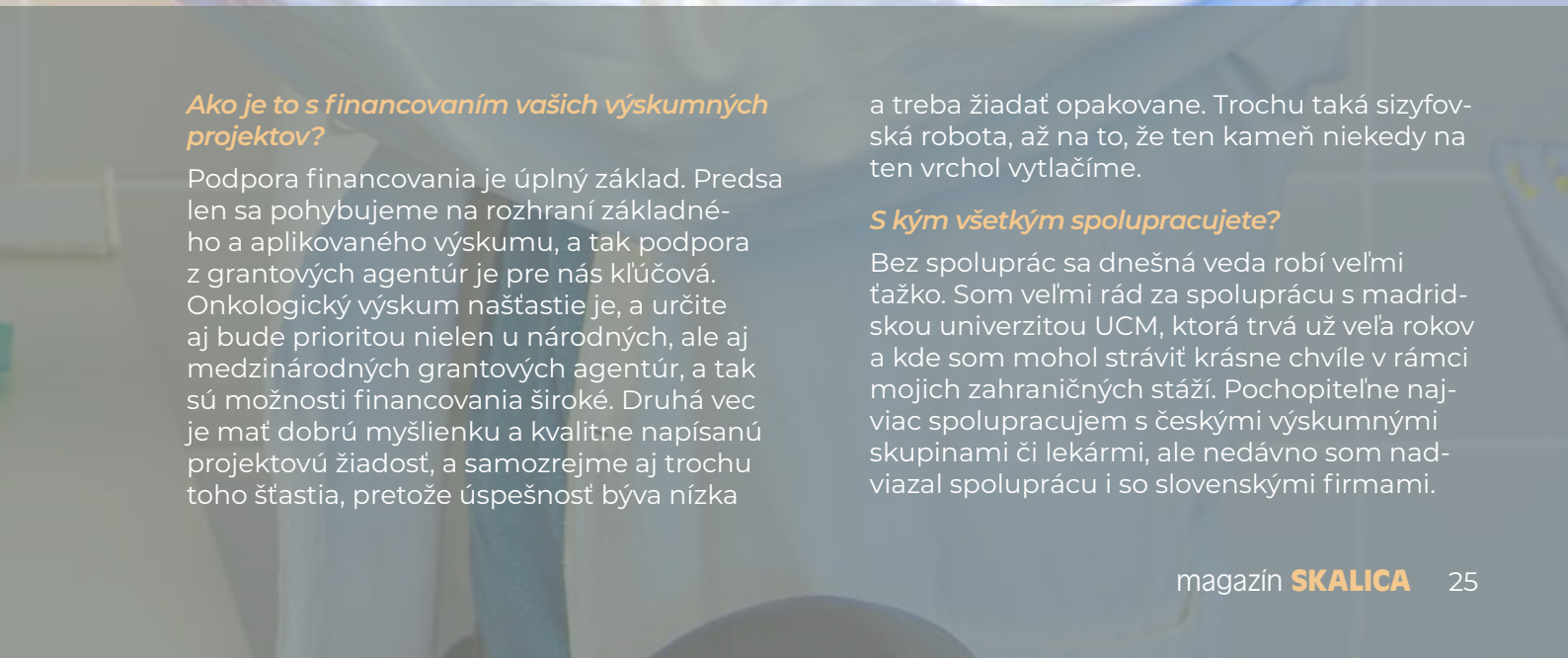
S akými vzorkami pracujete?

Je to rôzne, väčšinou ide o nádorové bunkové línie, na ktorých sa dobre testujú nové prístupy a metódy. Ale vždy sa samozrejme snažíme do výskumu zaradiť aj skutočné vzorky od pacientov, či už nádorové tkanivo z biopsií, krv, moč, či sery z krčka maternice. Až na týchto vzorkách sa totiž ukáže, či je vyvinutá metóda použiteľná v praxi.

Dostávate sa do kontaktu s pacientmi?

Málo. My, vedci, máme v Masarykovom onkologickom ústave samostatnú budovu a dostávajú sa k nám len vzorky pacientov. Tie sú pre nás navyše anonymizované. Na druhej strane, už len to, že sme súčasťou nemocnice, dáva nášmu výskumu úplne iný rozmer. Ten je navyše podčiarknutý intenzívnou spoluprácou s lekármi – onkológmi, ktorí nám dávajú nesmierne dôležitú spätnú väzbu.

Podpora financovania je úplný základ. Predsa len sa pohybuje na rozhraní základného a aplikovaného výskumu, a tak podpora z grantových agentúr je pre nás kľúčová. Onkologický výskum našťastie je, a určite aj bude prioritou nielen u národných, ale aj medzinárodných grantových agentúr, a tak sú možnosti financovania široké. Druhá vec je mať dobrú myšlienku a kvalitne napísanú projektovú žiadosť, a samozrejme aj trochu toho šťastia, pretože úspešnosť býva nízka

S kým všetkým spolupracujete?

magazín **SKALICA** 25

Okrem práce na výskume súčasne pracujete aj ako profesor na univerzite.

Na Masarykovej univerzite v Brne vyučujem predmety Experimentální onkologie a Základy klinické onkologie. Aktívne vediem študentov Bc., Mgr. a PhD. a pravidelne prednášam na národných i medzinárodných konferenciách. No na titul profesora som to ešte nedotiahol, na to by bolo potrebné odučiť oveľa viac hodín a viesť viac študentov.

Sú nejaké mýty o rakovine, ktoré sú stále rozšírené?

Tých je bohužiaľ stále veľa, hoci sa naše poznatky o rakovine výrazne zlepšili. Akurát sa nedostávajú k širšej populácii, ktorá je stále náchylná na rôzne dezinformácie. Najviac mýtov je o liečbe rakoviny, napr. že už dávno existujú lieky na rakovinu, len ich farmaceutické firmy nechcú uviesť na trh, či o voľne dostupných prípravkoch, ktoré „zaručene“ fungujú. Treba si ale uvedomiť, že rakovina nie

“Dlhší pobyt v zahraničí naučí človeka väčšej tolerancii k iným kultúram či rasám, čo by nám, minimálne v strednej Európe, veľmi prospelo

foto © Masarykův onkologický ústav Brno

V čom sú zahraničné stáže prospešné?

Absolvoval som stáže na univerzitách v španielskom Madride a v americkom San Diegu. **Vždy je dobré sa pozrieť, ako na daný problém nazerajú inde, inými očami.** Človek získa novú inšpiráciu, nový pohľad na vec. Zoznámil som sa s novými metódami, naučil sa nové postupy, ktoré využívame dodnes. Vybudoval som sieť kontaktov, zlepšil si angličtinu. A tak by som mohol pokračovať. Stáže sú skvelé a vždy odporúčam mojim študentom niekam aspoň na pár mesiacov vycestovať. A ešte pridám ďalšie pozitívum. Dlhší pobyt v zahraničí naučí človeka väčšej tolerancii k iným kultúram, či rasám, čo by nám, minimálne v strednej Európe, veľmi prospelo.

je jediná choroba, preto nikdy nebude existovať univerzálny liek. Jednotlivé nádory sú také odlišné a zároveň komplexné, že jeden prípravok obvykle nemá šancu nádor zničiť. Naopak, používajú sa komplexné prístupy, ktoré kombinujú chirurgický zákrok, chemoterapiu a ožarovanie, prípadne u niektorých diagnóz i cieľnú liečbu.

Názory na mamografiu sú rôzne. Niekedy je označovaná ako škodlivá, prečo je teda jednou z metód diagnostiky rakoviny prsníka?

Je pravda, že niektoré odborné spoločnosti neodporúčajú mamografiu pre mladšie vekové skupiny, kedy riziká z dôsledku ožarovania

prevyšujú benefity. Naopak, pre ženy vo veku 45 a viac je mamografia odporúčaná, a to nielen na Slovensku alebo v Českej republike, ale i vo väčšine vyspelých krajín. U moderných mamografov je dávka žiarenia relatívne nízka, a keďže vyšetrenie sa vykonáva raz za dva roky, kumulatívna dávka je zanedbateľná. Vedecké štúdie navyše nepotvrdili, že by mamografia spôsobovala rakovinu.

Hovorí sa, že rakovina vznikne, keď sa bunka „zblázni“. Nedá sa ňou teda nakaziť.

Netreba sa báť toho, že by rakovina bola nákazlivá. Existujú vírusové infekcie, ktoré spôsobujú určité typy nádorov, a tieto infekcie sú nákazlivé. Ale to neznamená, že človek po nakazení dostane rakovinu; to závisí od imunitného systému daného človeka. Podobne je to aj s dedičnosťou rakoviny. Nádorové ochorenie v rodine síce často zvyšuje riziko, že aj daný človek ochorie, ale nemusí to byť pravidlom.

Pamätáte si na svoje detstvo v Skalici?

Jasné, že pamätám. V Skalici som strávil pekné bezstarostné detstvo. Veľa času som trávil s kamarátmi vonku pri rôznych športoch, v podstate od rána do večera sme niekde po behovali. No bavila ma aj škola, najmä prírodné vedy.

Prezradíte nám, čo robíte vo svojom voľnom čase?

Už zopár rokov mám taký krásny trojboj: rodina, práca a domček so záhradou. Možno mi vaši čitatelia dajú za pravdu, že na ďalšie aktivity tým pádom veľa času nezostane. Určite si nestažujem, naopak, mám úžasnú obeť ženu a veselé hravé deti, ktoré nám robia veľkú radosť. Ak sa nejaký voľný čas nájde, rád si prečítam dobrú knižku, vypočujem zaujímavý album alebo si zahrám na gitare.

foto © archív Martin Bartošík
pripravila **Sára Surová**

„Chod'te na bežné preventívne prehliadky, nepodceňujte neobvyklé zmeny na tele, a nebojte sa vyhľadať a spýtať sa lekára pri akomkoľvek podozrení. Včasná diagnostika často dokáže zachrániť život.“

Letná turistická sezóna

OTVORENÁ!

Takýto bol Trdlofest 2024!

Sobota, 18. máj, patrila folklóru a lahodnému Skalickému trdelníku. Konal sa už osemnásty ročník Trdlofestu. Týmto podujatím sa otvorili brány letnej turistickej sezóny, a práve Trdlofest bol pre návštevníkov skvelou príležitosťou objaviť kúzlo Skalice. A aj tak urobili. Do Františkánskej záhrady prišlo 3 259 návštevníkov z rôznych kútov Slovenska a Českej republiky. Tento rok boli hlavnými lákadlami programu okrem FS Skaličan aj Cimbálová muzika Harafica, Čarovné ostrohy a populárna slovenská kapela Polemic. Nechýbali súťažné ochutnávky vín, trdelníka a šumajstra. Víťazom súťažných ochutnávok Skalického trdelníka sa stala vzorka číslo 2 zo Správy mestského majetku, ktorá predbehla LARK s.r.o. len o 5 hlasov. Titul najlepšie červené víno skalického regiónu získala Frankovka modrá ako vzorka číslo 1 od Lukáša Kociana. Z ponuky krúpového a ryžového Skalického šumajstra označili návštevníci krúpový za chutnejší. Tohtoročný MAXITRDELNÍK meral 204 cm.

Do letnej turistickej sezóny s viacerými novinkami

Zaviedol sa nový systém sprevádzania – počas víkendov a sviatkov bude v ponuke 5 najnavštevovanejších pamiatok, ktoré budú sprístupnené na základe turistického pasu a 2 okružné sprevádzania po ostatných pamiatkach (technické a sakrálné pamiatky). Opäť organizujeme veľmi obľúbené tematické prehliadky. Informácie o nich nájdete na nasledujúcej strane. Komerčné sprevádzanie je dostupné celoročne.

Zvukové nahrávky o pamiatkach priamo v telefóne

Novinkou je mobilná aplikácia AUDIO GUIDE. Návštevníci si môžu prostredníctvom zadarmo stiahnutej aplikácie vypočuť zvukové nahrávky o jednotlivých pamiatkach mesta Skalica v slovenskom, anglickom a nemeckom jazyku. Aplikácia je dostupná na stiahnutie prostredníctvom QR kódu, ktorý nájdete na www.tikskalica.sk/atrakcie/audio-guide/, alebo priamo pred pamiatkami na informačných tabuliach. S AUDIO GUIDE sa budú krásy mesta objavovať intenzívnejšie a pohodlnejšie ako kedykoľvek predtým.

pripravila Sára Surová

TRADIČNÉ AJ NETRADIČNÉ PREHLIADKY PAMÍATOK MESTA SKALICA

07. 06. 2024 - PRE DOSPELÝCH

Netradičná prehliadka – miesta, kde sa bežne nesprevádza
(kostolík v Štibore, krížové chodby a arkády vo františkánskom kostole, radnica,
oratórium – poschodie v jezuitskom kostole a Paulínsky kostol)

Začiatok o 17:00 h, stretnutie TIK Skalica, cena: 2,50 €/osoba

19. 07. 2024 - PRE DEŤI

Strašidelná prehliadka pamiatok
mesta Skalica s ochotníckym
divadlom B.Ú.D.A.
(tradične najúspešnejšia)

Začiatok o 17:00 h, stretnutie TIK Skalica
cena: 2,50 €/osoba

16. 08. 2024 - PRE DOSPELÝCH

Záhorské múzeum v Skalici a osobnosti
mesta Skalica (so sprievodcom prejdeme
významné sochy osobností, ktoré
pôsobili v Skalici)

Začiatok o 17:00 h, stretnutie TIK Skalica,
cena: 2,50 €/osoba

13. 09. 2024 - PRE DEŤI

Čarovné pamiatky s ochotníckym
divadlom B.Ú.D.A.
(legendy a povesti prostredníctvom
krátkych divadelných predstavení)

Začiatok o 17:00 h, stretnutie TIK Skalica,
cena: 2,50 €/osoba

29. 10. 2024 - PRE VŠETKÝCH

Lampiónový sprievod s prekvapením

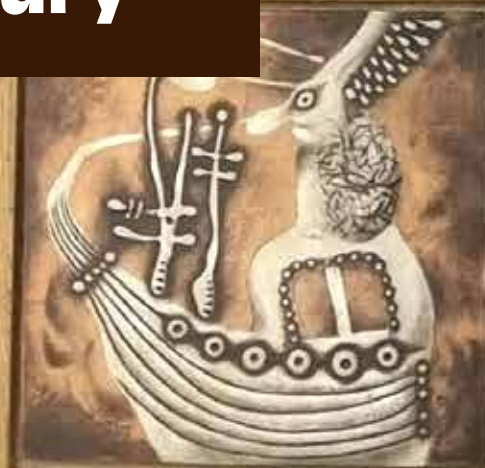
Začiatok o 17:30 h
Stretnutie TIK Skalica
ZDARMA

Rezervácia telefonicky alebo mailom v TIK Skalica.

Turistická informačná kancelária mesta Skalica, Námestie slobody 11 (Dom kultúry)
tel.: +421 34 664 5341, mobil: +421 915 723 216, e-mail: tik@mesto.skalica.sk

**Vitrína výtvarného umenia
je ozdobou Domu kultúry**

Frekventované prízemie najkrajšej historickej pamiatky Skalice, Domu kultúry, je oživené výtvarným umením vďaka originálnemu projektu s názvom Vitrína výtvarného umenia. Klub výtvarníkov v Skalici, so svojou 46 ročnou históriou, prostredníctvom nej prezentuje svojich talentovaných a úspešných výtvarníkov a ich tvorbu.

Pani Učníková, vy ste autorkou a koordinátorkou projektu, ako tento projekt vznikol?

Projekt vznikol spontánne. Zistila som, že napriek tomu, že klub aktívne funguje v meste už 46 rokov, iba málo Skaličanov o ňom vie. Naši výtvarníci sú pritom veľmi úspešní a svojimi aktivitami známi po celom Slovensku a niektorí i v zahraničí. Chcela som túto situáciu zmeniť a začala som pátrať po verejne prístupnom mieste, kde by mohli mať stály priestor na propagáciu svojej tvorby, ktorý by zároveň slúžil i pre tých, ktorí majú záujem o výtvarné umenie. A tak som sa dostala po vitríny v Dome kultúry, ktoré sú využívané na reklamné účely. Prišlo mi to neadekvátne využitie priestorov vzácneho historického objektu, a tak sa zrodila myšlienka vrátiť do Domu kultúry kultúru. Ved' i pôvodný zámer a myšlienka iniciátora a realizátora stavby, Dr. Pavla Blahu, bola „...prezentácia kultúrnej vyspelosti ľudu Záhoria k posilneniu národného uvedomenia Slovákov.“

Bol vám inšpiráciou nejaký iný projekt zo Slovenska alebo zahraničia? Čo si pod Vitrínou výtvarného umenia môžeme predstaviť?

Nemám vedomosť o tom, že by taký istý alebo podobný projekt existoval. Nápad vznikol spontánne, názov i obsah projektu sú výsledkom riešenia danej situácie. Nakoľko sme v októbri 2023 dostali do užívania iba jednu vitrínu, bolo potrebné vyriešiť problém, ako na taký malý priestor dostať tvorbu 25 výtvarníkov. A tak mi napadlo spropagovať v pravidelných mesačných cykloch tvorbu iba jedného autora a prezentovať i autora samotného. To však v reáli znamenalo, že posledný výtvarník sa dostane na rad o 2 roky. Aktuálne, od marca 2024, už disponujeme štyrmi vitrínami, takže naraz je možné si pozrieť prezentáciu štyroch autorov. Zabezpečený systém prezentácie sme ponechali a frekvencia striedania sa predĺžila na dva mesiace. Každý autor má možnosť odprezentovať sa originálnym, neformálnym spôsobom, pridať niečo osobité – farbičky, fotografie, použiť ručné písmo, atď., a i v tom je jeho jedinečnosť a príťažlivosť.

Štefan Zajíček – predseda klubu a autorka projektu Kamila Učnicková

Prvá vitrína bola realizovaná v polovici októbra minulého roku. Každý mesiac máte možnosť obdivovať prácu 4 autorov súčasne.

S akými výzvami ste sa museli popasovať?

Vitríny sme dostali v pôvodnom stave. K tomu, aby v nich mohli byť nainštalované obrazy sme potrebovali nakúpiť originálny závesný systém, ktorý bolo potrebné upraviť a upevniť, a nakúpiť ostatný materiál potrebný na inštalácie a prevádzku. To všetko nám finančne a technicky zabezpečuje sponzor projektu, za čo sme veľmi vďační.

Pán Zajíček, vy ste predseda Klubu výtvarníkov v Skalici. Ako hodnotia projekt členovia klubu?

Veľmi priaznivo, najmä zásluhou aktívnej autorky projektu, čerstvej podpredsedníčky klubu, Kamily Učnickovej. Konkrétnym výsledkom je doterajšia úspešná prezentácia 8 členov, od októbra minulého roku do konca apríla tohto roku, a prejavovaný záujem ostatných výtvarníkov o prezentáciu svojej tvorby vo vitrínach.

Dostali ste spätnú väzbu aj od verejnosti?

Áno, už pri realizácii prvej vitríny boli ohlasy verejnosti veľmi pozitívne. Projekt si postupne získal záujem a srdcia početných návštevníkov historického kultúrneho objektu v strede mesta. Predsa len výtvarná tvorba svojou vizuálnou príťažlivosťou a atraktivitou farieb a tvarov, inštalovaná vo vitrínach, je jeho skutočným oživením.

Bude projekt pokračovať aj po tom, čo sa vo vitríne so svojou tvorbou predstavia všetci členovia klubu?

Predbežne nám bolo prisľúbené využívať vitríny po dobu jedného roka. Pevne verím, že na základe pozitívnych ohlasov verejnosti, budeme môcť vitríny využívať i naďalej a výtvarné umenie bude zdobiť Dom kultúry dlhodobo.

foto © archív klubu
pripravila **Sára Surová**

Skalické kalendárium

1385 · Skalica bola panovníkom Žigmundom Luxemburským daná do zálohu moravským markgrófom Joštovi a Prokopovi

1534 · od kráľa Ferdinanda I. dostala Skalica výsadu usporiadať dva ďalšie výročné trhy

1639 · **10. mája zhorel farský kostol a 296 domov**

1874 · zriadená bola telegrafná stanica

1910 · 30. marca vzniklo Skalické výšivkárske družstvo; · Jakub Chlamtač založil parnú pílu

1998 · konala sa 1. Celoslovenská výstava vín s medzinárodnou účasťou; · uskutočnili sa oslavy 80. výročia TJ Sokol Skalica; · **začalo vysielat**

prvé rádio na Záhorí – Rádio Aduť; · na námestí bol slávnostne inštalovaný Stĺp mieru; · INA,

spol. s r.o. Skalica sa stala najväčším podnikom v meste; · na zimnom štadióne sa uskutočnil

Zápas hviezd slovenskej extraligy; · **brankár HK 36 Skalica, Pavol Rybár, sa zúčastnil Zimných**

olympijských hier v japonskom Nagane

Význam snubných prsteňov

Prsteny, ktoré vymenujú si snúbenci pri sobáši boli zname už v najstarších časoch. Kruhovú podobu prsteňa, ktorý nemá nikde začiatku a nikde konca, je znakom nekonečnosti manželskej vernosti a lásky. Vzácný kov, z ktorého také prsteny robia, zvláštne zlato, ktoré ani oheň ani kyseliny neporušia, značilo vždy čistotu a rýdzosť zaslúbenia sa. Snubné prsteny nosia sa vždy na štvrtom prste pravej ruky preto, že za starodávna verili ľudia, že k tomuto prstu prúdi krv priamo zo srdca.

(Nedel'né čítanie 1922)

Vianoce v Anglicku

Pri všetkej prísnosti, s ktorou anglický národ nedele a sviatky slávi, vianoce za najsvätejšiu slávnosť považuje; preto i každý k tomu hľadá, aby sa nie len duchu, ale i telu jeho čiastka dostala. Každý, kto v zime Londýn videl, uznáva, že nič pamätnejšieho na svete, ako vianočný trh v Londýne, ktorý za 2 týždne pred počiatkom slávnosti trvá. Všetko, čo 5 známych čiastok sveta pre žalúdok ľudský schopného vydáva, je tam nakopené v takom množstve, že kto prvý raz túto výstavu vidí, ani pochopiť nemôže, kde sa to všetko vzalo a kto tie lahôdky užije. Zvláštny ale pozor o tej dobe zasluhujú anglické jatky. Sú to opravdivé, obyčajne na stenách vylešteným (polírovaným) mramorom vykladané paláce, v ktorých rozličné kusy mäsa sú na stolíkoch, najčistejšími obrusy pokrytých rozložené, tak že si každý, ale bez dotknutia, ktorý koliek kus vybrať môže. Opravdivý Angličan radšej bude za týždne hladovať, len aby vianočná hostina bola „pravidelná“. Pri tejto hostine národné anglické jedlo „pudding“ nesmie chybovať. Takýto „pudding“ na Vianoce i každý väzeň dostane; kráľovskú tabulu práve tak ako žobrácku ozdobuje. V dome anglických roľníkov „pudding“ i 2 týždne pred vianocami shotovený, poviesi sa v plátne na trám (brvno, čo podlahu izby drží, gerenda), aby trochu zatvrdol.

(Nedel'né čítanie, 1921)

Prvá papiereň v Uhrách bola v slovenskej dedine

Roku 1482 bola pod kráľom Matejom prvá knihtlačiarňa v Budíne založená, kde pod správou biskupa belehradského, Lad. Gereba, i prvá, v Uhrách tlačená kniha „Chronicon Thuroczii“ na svetlo vyšla; medzitým ale, trebas i súkromní podnikatelia tak početné tlačiarne zakladali, že sa na snehu roku 1553, článkom 24, ďalšie ich rozmnožovanie zakázalo, predca potrebný papier z cudzozemska sa dovážal, najmä zo švajčiarskeho mesta Bazileje, ktoré už roku 1446 prvé papiereň malo. Z tadiaľ prešlo papiernictvo cez mesto Jakýn (Ancona) do Dalmatska, potom do sedmohradskej zeme, až konečne telesný lekár niekdajšieho palatína Juraja Turzo († 1617), menom Sam. Spilenberg a síce roku 1613 prvú papiereň uhorskej krajiny v slovenskej dedine Teplici, vo Spiši od mesta Popradu ďalej hore k Liptovu založil, ktorá po čas našich študentských cest do Kežmarku (pravda, že tomu už 30 rokov pominulo) ešte trvala (t.j. roku 1833 – poz. red.) a bezpochyby do dneška trvá.

(Domová pokladnica, kalendár pre slovenský ľud, 1863)

XII. Historické anekdoty, povesti a žartovné povedačky o Skalici

13. Mestský bubon

V Skalici sa všetko vybubnuje: Predaj, kúpa, dražba, ztrata, nález, jarmoky a rôzne udalosti. Je to pozostatok stredoveku, keď ešte naši predkovia nevedeli si prečítať písobné vyhlásenia, ktoré boli alebo maďarsky, alebo predtým ešte nemecky spísané a na tabuli mesta vylepené. Boly tej doby i časté požiare a hasičského spolku nebolo. Vtedy napadlo pánu kapitánovi výstrahu dať obecnstvu a nechal vybubnovať: „Na známosť sa dáva, aby každý majiteľ domu aspoň 24 hodín pred požiarom mal pri dome nachystaný škopek vody, hák a rebrík. Kto to

zanedbá, bude platiť 10 zlatých šajnov pokutu.“

A zase druhý raz:

„Kto chce ísť na hrozna do vinogradov, nech si prijde pre cedulku na ratúz!“

A veru išli kto chcel.

(Ferdinand Dúbravský: Slobodné mesto so sriadeným magistrátom Uh. Skalica.

Jozef Teslík. Skalica. 1921.

Použitá elektronická verzia

Copyright © 2013 Zlatý fond denníka SME)

pripravil **Miroslav Mindáš**

Skalická organová cesta

Pred 20 rokmi, v roku 2004, sa začala unikátna cesta rekonštrukcie organov v Skalici. V tom čase bol ich stav žalostný. Nachádzali sa v štyroch chrámoch – farskom kostole sv. Michala Archanjela, evanjelickom a.v., milosrdných bratov sv. Trojice a františkánskom Sedembolestnej Panny Márie. Všetky slúžili výlučne na liturgické účely a organisti mali často čo robiť, aby ich vôbec udržali v prevádzke a dokázali niečo zahráť. Všetky mali za sebou neodborné zásahy, ktoré sa javili ako rekonštrukcie, ale naopak im viac či menej uškodili.

Namiesto takmer nehratelných štyroch nástrojov sa postupom rokov v Skalici vytvoril unikátny stav – tu päť nástrojov (pričom na štyroch je možné i koncertovať) a onedlho pribudne celkovo šiesty, tiež koncertný. Vzhľadom na veľkosť mesta je tento fakt mimoriadny v celoslovenskom a nebojíme sa povedať, že i celosvetovom meradle.

Organár reštaurátor Ján Valovič

Mimoriadnu zásluhu na tom majú traja ľudia. Primátor Skalice (2002-2014) Ing. Stanislav Chovanec, koncertný organista, pedagóg, skladateľ a organizátor Mgr. Stanislav Šurin, PhD. a reštaurátor organár

Ján Valovič. Trochu nadnese-ne povedané – prvý tomu dal zelenú a vyvinul mimoriadnu podporu, druhý to zabezpečil manažérsky a tretí, takpovediac, prinavrátil nástrojom život.

Koncertný organista a organizátor festivalu Musica Sacra Skalica Stanislav Šurin, primátor Skalice Stanislav Chovanec, majiteľ firmy Walcker-Mayer Orgelbau Michael Walcker

Skalické organy

Aký bol stav organov v skalických kostoloch v roku 2004? Krátko o organe v **evanjelickom a.v. kostole** porozprával reštaurátor organár Ján Valovič pre TV Skalica v roku 2004: „*Nástroj bol postavený Martinom Šaškom, rodákom z Brezovej pod Bradlom, najvýznamnejším slovenským organárom 19. storočia, v roku 1839 ako jednomanuálový s pedálom. Neskôr pod rôznymi hudobnými vplyvmi, predovšetkým pod vplyvom romantizmu, bol nástroj zväčšený v roku 1897. Tak ho máme aj v dnešnej podobe. Organ má presne 836 píšťal. Najmenšia má niekoľko milimetrov, asi 14, a najväčšia 4,9 metra.*“ Organ nebol v tom čase v dobrom stave a potreboval zásadnú rekonštrukciu.

Reštaurovaný organ v evanjelickom a.v. kostole

úpený v bežnej obchodnej sieti nemá žiaden účinok. Produktom výrobcu, podvodníka, bol denaturovaný lieh, prifarbený na zeleno s použitím potravinárskeho farbiva (!). I z toho dôvodu sa stav nástroja rapídne zhoršil.

Organ vo františkánskom kostole – detail hracieho stola po rekonštrukcii

O tom, kedy bol na chór františkánskeho **kostola Sedembolestnej Panny Márie** postavený prvý organ, informácie nemáme. V roku 1930 si u firmy Rieger z Krnova zaobstarali františkáni nový organ, pretože starý z roku 1864 bol už v zlom stave. Poslednú väčšiu opravu nástroja uskutočnil v roku 1999 moravský organár Richard Stehlík z Rohatca. Pred opravou bol organ silne napađenutý drevokazným hmyzom a bol takmer nefunkčný. S odstupom času sa zistilo, že impregnačný prípravok Červostop, ktorý bol použitý a zak-

Ani v prípade **farského kostola sv. Michala Archanjela** nemáme informácie o tom, kedy a kým bol postavený prvý organ. V roku 1643 (3.-15. septembra) do Skalice zavítal panovník Ferdinand III. S jeho návštevou akiste súvisí fakt, že roku 1646 daroval kostolu 16-registrový organ. Významný viedenský majster Johann Woeckerle dokončil organ pre farský kostol v Skalici v roku 1649. V roku 1791 trnavský organár Valentin Arnold organ zväčšil o druhý manuál so šiestimi registrami. Tento vzácny nástroj bol z dôvodu zmeny

dobového vkusu a snahy o modernizáciu bez zdokumentovania odstránený(!) v roku 1926 vstavaním nového pneumatického organu. Tým sa prakticky zničil nástroj, ktorý by dnes patril k najvzácnejším organovým pamiatkam stredoeurópskeho regiónu. V roku 1994 ďalšiu prestavbu realizovala firma bez skúseností a profesionálneho zázemia. Práce a ani použitý materiál nezodpovedali požadovanej úrovni. Napriek nemalej finančnej investícii sa stav organu neustále zhoršoval a v roku 2006 už bol v neopraviteľnom a navyše neopraviteľnom stave.

Pramene neuvádzajú, kedy a kým bol postavený organ v jezuitskom **kostole sv. Františka Xaverského**. Môžeme predpokladať, že sa ho jezuiti snažili postaviť čo najskôr po dostavaní chrámu (1725), ale dôkazy pre tento predpoklad chýbajú. V roku 2004 v kostole nebol žiaden nástroj. Štúdia S. Šurina z roku 2004 uvádza charakteristiku nástroja v **kostole sv. Trojice** (milostrdných bratov) takto: „*Nástroj nie je pôvodný, pochádza od bratislavského organára Konštantína Bednára, pravdepodobne z prelomu 19.-20. storočia. Organ je z technického, materiálového aj zvukového hľadiska na veľmi nízkej úrovni. Budúcnosť ukáže, ako bude riešený jeho už veľmi zlý stav.*“

20 rokov obnovy

Pôvodne to mala byť „iba“ kompletná rekonštrukcia organu v **evanjelickom, a.v. kostole**. Na objednávku skalického evanjelického a.v. zboru a s podporou Mesta Skalica (200 tis. korún, t.j. cca 6.600 €) sa na kompletnú rekonštrukciu nástroja podujala firma vtedy organára, dnes reštaurátora organára Jána Valoviča zo Serede. Práce sa začali v januári 2004 a trvali niekoľko mesiacov. 20. augusta 2004 sa uskutočnila kolaudácia nástroja. V nedeľu 12. septembra sa uskutočnil oficiálne prvý organový koncert na obnovenom nástroji. Početnému publiku sa predstavil Stanislav Šurin.

Táto aktivita vyvolala veľký záujem vtedajšieho primátora S. Chovanca, ktorý sa rozhodol, že mesto Skalica bude kompletne financovať generálnu obnovu organu vo **františkánskom kostole** (poldruha milióna korún, t.j. cca takmer 50 tisíc €). Začala sa 17. marca 2005 a ukončená bola 10. septembra, dvadsať dní pred stanove-

ným termínom. Uskutočnila ju organárska firma Jána Valoviča zo Serede, ktorá tejto práci venovala 2888 pracovných hodín. Zásadným cieľom rekonštrukcie bola obnova nástroja smerujúca k stavu z roku 1930. Nad rámec zmluvy o oprave organu boli vyrobené a osadené ladiace lavičky do píšťaliska I. manuálu, namontovaný bol halogénový reflektor do klenby nad organom, inštalované bolo osvetlenie pedálnice a štýlový vypínač motora.

Po zhodnotení aktuálnej situácie s organom vo **farskom kostole** sa skalický rím.-kat. farský úrad dohodol s vedením mesta Skalica na dvoch zásadných bodoch: reštaurovaní vzácnnej historickej organovej skrine a postavení úplne nového nástroja, ktorý bude umiestnený do tejto skrine. Prácami na novom, 19-registrovom organe, bola poverená rakúska organárska firma Walcker-Mayer Orgelbau. Firma stála pred ťažkou úlohou. Mala postaviť moderný mechanický organ, no v intenciách barokového organárstva, so zámerom čo najviac sa zvukovo i technicky priblížiť k pôvodnému nástroju zo 17-teho storočia. V septembri 2006 sa začala demontáž vnútorných, nefunkčných častí organu a tiež nepôvodných bočných častí vzácnnej skrine neštýlovo dobudovaných v roku 1927. V októbri 2006 sa začalo so stavbou nového nástroja. Rakúski majstri od začiatku ukázali vysokú precíznosť. Bolo to vidieť už pri mimoriadne podrobných

Organ vo františkánskom kostole napadnutý drevokazným hmyzom

a presných zameriavaniach, ktoré uskutočnili na chóre farského kostola. V svojich dielňach potom pomaly pripravovali tisíce súčastí kráľovského nástroja. Práce na jeho postavení a zostavení trvali poldruha roka. Reštaurátorské práce na veľkej organovej skrini, skrini pozitívu a na čelnej strane zábradlia chóru uskutočnil Mgr. art. Tomáš Molnár. V posledný novembrový deň roku 2007 sa uskutočnila kolaudácia nástroja. 8. decembra potom skalický farár ThLic. Ľudovít Pokojný organ posvätil. V nasledujúcich minútach zazneli prvýkrát oficiálne jeho nového nástroja, ktoré veriacim sprostredkovala mladá organistka Magdaléna Tokošová. Po slávnostnom úvode zaznel organ v rámci koncertu, ktorého protagonistom bol S. Šurin. Ako sme už uviedli, v **jezuitskom kostole** v roku 2004 nebol žiaden organ. A udiala sa unikátna vec. Mesto Skalica sa v roku 2008 rozhodlo kúpiť organ z Anglicka zo zrušeného kostola. Bol to historický

Organ vo farskom kostole

Pred rekonštrukciou

Po rekonštrukcii

Koncert v rámci cyklu Musica Sacra Skalica v jezuitskom kostole – japonská organistka Ai Yoshida a francúzska organistka slovenského pôvodu Monika Melcová

romantický trinásť registrový nástroj Alberta Keatesa z konca roku 1894 z metodistického kostola v Sheffielde. Organ bol po rozobratí v Anglicku privezený 27. mája 2008 do Skalice, kde boli jeho súčasti uložené. Následne sa uskutočnilo rekonštruovanie a reštaurácia opäť organárom reštaurátorom Jánom Valovičom. Historicky oficiálne prvé tóny organu zazneli počas slávnostného otvorenia rekonštruovaného kostola 27. novembra 2011. V premiérovom koncerte sa predstavil S. Šurin a spolu s ním komorný súbor mesta Skalica Moyzesovo kvarteto. Posledným dielom skalickej organovej cesty je historický organ Vincenta Možného z Dómu sv. Martina v Bratislave. Z rôznych dôvodov sa rozhodlo nahradiť tento nástroj novým a zároveň sa pre jeho nové umiestnenie vybral chór **jezuitského kostola**. Aktuálne organ po reštaurovaní inštaluje Ján Valovič a veríme, že čoskoro zaznejú jeho tóny. V je-

zuitskom kostole tak budú dva koncertné organy a v Skalici spolu päť.

P.S. Jedna zaujímavosť na záver. O zlom stave organu u evanjelikov sa vedelo a nový rok 2004 sa začal na Základnej škole Strážnická zaujímavým nápadom – „halierovou zbierkou“. Pripravili ju žiaci pod vedením pani učiteľky Janky Ružičkovej. Vybieralo sa cel-

kom 1.054 korún, ktoré sa deti rozhodli darovať na záchranu vzácného organu v evanjelickom a.v. kostole. Ku zbierke sa pripojili aj žiaci Hudobnej školy Yamaha Skalica, ktorým sa zapáčila táto myšlienka. Celkom sa nazbieralo 2.000 Sk. Hoci symbolický, ale krásny skutok mladých ľudí.

text a foto **Miroslav Mindáš**

Reštaurovaný organ vo františkánskom kostole

Jaro

*Kolobjeh sa porád točí,
„zima“ nám už zešla z očí.
Je tu jaro strakaté,
lepší je byť na chate.*

*V Penzióne mám dost šatú,
správy mja však porád matú.
Včera sem mjel bundu tenkú,
zajtra hlásá zmjenu veľkú.*

*Zima je a hnet je teplo zas,
obavy to budí v nás.
Bude pječné počasí?
Veru je už na časy.*

*Pomály sa šecko zeleňá,
ľudé vúbec neleňá.
Mrzá zmrzlé vinohrady,
gdo nám škodu, gdo nahradí?*

*Budme ale optimisti,
nakonec to človek zistí.
Chladná hlava šecko spraví,
hlavná vjec, že budem zdraví.*

Jozef Lovecký

klient

Zariadenia pre seniorov Skalica

Zvukové nahrávky
o pamiatkach
priamo v telefóne!

mobilná aplikácia

Audio Guide

APPLE

ANDROID

mesto_skalica

mestoskalica

<https://skalica.municipalis.sk>